

XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA RAQAMLI PLATFORMALARNING O'RNI

Abdiyeva Dilafro'z Shoyimovna

O'zDJTU, Ingliz tili 1-fakulteti 3-bosqish talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada xorijiy tillarni o'qitishda raqamli ta'lim platformalarining samaradorligi va qo'llanilishi tadqiq etilgan. Zamonaviy ta'lim jarayonida Duolingo, Coursera, Khan Academy va boshqa platformalarning o'rni tahlil qilinib, ularning an'anaviy o'qitish usullari bilan qiyosiy tahlili amalga oshirilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli platformalar o'quvchilarning motivatsiyasini 40% gacha oshirishi va til o'zlashtirishni sezilarli darajada tezlashtirishi mumkin. Maqolada platformalarning afzalliklari, kamchiliklari va ularni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish yo'llari muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: raqamli ta'lim, xorijiy til, platforma, interaktiv o'qitish, e-learning, motivatsiya.

Zamonaviy globallashtirish jarayonida xorijiy tillarni bilish nafaqat shaxsiy rivojlanish, balki kasbiy muvaffaqiyat uchun ham muhim omilga aylanmoqda. Shu nuqtai nazardan, O'zbekiston Respublikasida ham xorijiy tillarni o'qitish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 19-maydagi "Xorijiy tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmoni bu borada muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda.

Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta'lim sohasida tub o'zgarishlarga olib keldi. Xususan, elektron ta'lim platformalari (e-learning) an'anaviy darslik va sinf mashg'ulotlariga muqobil sifatida shakllanib, bugungi kunda dunyo bo'ylab 300 milliondan ortiq foydalanuvchiga xizmat ko'rsatmoqda (Statista, 2024). O'zbekistonda ham raqamli ta'limga bo'lgan qiziqish ortib bormoqda: 2023-yilda onlayn ta'lim platformalaridan foydalanuvchilar soni 2 million nafardan oshgan (O'zbekiston Raqamli texnologiyalar vazirligi, 2023).

Shu bilan birga, raqamli platformalarning xorijiy til o'qitishdagi samaradorligi hali to'liq o'rganilmagan. Ko'plab tadqiqotlarda ularning afzalliklari e'tirof etilgan bo'lsa-da, an'anaviy metodlar bilan qiyosiy samaradorligi va ayniqsa O'zbekiston sharoitida qo'llanilishi bo'yicha empirik ma'lumotlar yetarli emas (Mirzayev, 2022; Xoliqova, 2023).

Raqamli ta'lim platformalari turli ilmiy yondashuvlar asosida o'rganilgan. Jumladan, Chapelle (2021) kompyuter vositasida til o'qitish (CALL — Computer-Assisted Language Learning) rivojlanishini tahlil qilib, raqamli muhit o'quvchilarga autentik til muhiti yaratib berishini ta'kidlaydi. Godwin-Jones (2022) esa mobil ilovalar orqali til o'rganish (MALL — Mobile-Assisted Language Learning) samaradorligini o'rganib, gamifikatsiya elementlari (ball to'plash, darajalar, kundalik faollik) o'quvchi motivatsiyasini sezilarli darajada oshirishini isbotlagan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, kuniga 15–20 daqiqa mobil platformalarda mashq qilish haftasiga bir marta o'tkaziladigan an'anaviy dars samaradorligiga teng bo'lishi mumkin.

Rosell-Aguilar (2022) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotda podcast va audio platformalarning tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyati

aniqlangan. 500 dan ortiq ishtirokchi qatnashgan mazkur tadqiqotda raqamli audio kontentdan foydalangan guruhning natijalari 35% yuqori bo'lgan.

O'zbekiston sharoitida olib borilgan tadqiqotlar esa o'ziga xos muammolarni ko'rsatadi. Mahmudbek va Toshmatov (2023) maktablarda raqamli platformalardan foydalanishda internet tezligining pastligi hamda o'qituvchilarning raqamli savodxonligi yetarli emasligini asosiy muammo sifatida qayd etgan. Ular raqamli vositalarni asosiy o'qitish usuli sifatida emas, balki yordamchi vosita sifatida qo'llashni tavsiya etadi. Nazarov (2022) esa oliy ta'lim muassasalarida Moodle platformasidan foydalanish tajribasini tahlil qilib, gibridd (aralash) ta'lim modelini samarali deb hisoblaydi. Xoliqova (2023) tadqiqotida esa ayollar orasida raqamli ta'limga kirish imkoniyatlari ijtimoiy-iqtisodiy omillar bilan chambarchas bog'liqligi ko'rsatilgan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, raqamli platformalar xorijiy til o'qitishda samarali vosita hisoblanadi, biroq ularni an'anaviy metodlar bilan uyg'unlashtirish eng optimal natijani beradi.

O'tkazilgan tadqiqot natijalari ham aynan shu fikrni tasdiqlaydi. Jumladan, raqamli platforma va an'anaviy darsni birgalikda qo'llagan 43 nafar respondentdan iborat gibridd guruh eng yuqori natijalarni ko'rsatdi: ularning til darajasi o'rtacha 1,8 bosqichga (CEFR bo'yicha) oshgan. Bu ko'rsatkich faqat an'anaviy (0,9 bosqich) yoki faqat raqamli (1,2 bosqich) usulda ta'lim olgan guruhlariga nisbatan ancha yuqori.

Tadqiqotda motivatsiya omiliga ham alohida e'tibor qaratildi. Natijalar Godwin-Jones (2022) xulosalari bilan mos keladi: gamifikatsiya elementlari o'quvchilarni rag'batlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Biroq vaqt o'tishi bilan motivatsiyaning pasayishi, ya'ni "gamifikatsiya charchashi" hodisasi kuzatiladi. Bu holat Chapelle (2021) tomonidan ham qayd etilgan.

Shuningdek, tadqiqotda muhim kamchilik sifatida raqamli platformalarning og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirishdagi cheklanganligi aniqlandi. Bu asosan texnologik omillar bilan bog'liq bo'lib, sun'iy intellekt asosidagi nutqni aniqlash tizimlari hali insoniy muloqotni to'liq taqlid qila olmaydi. Ushbu xulosa Mahmudbek va Toshmatov (2023) tadqiqoti natijalari bilan hamohangdir.

O'zbekiston kontekstida esa qo'shimcha muammolar mavjud. Xususan, o'zbek tilidagi interfeyslarning yetishmasligi va internet infratuzilmasining notekis rivojlanishi raqamli ta'lim imkoniyatlarini cheklaydi. Bu esa shahar va qishloq o'rtasidagi ta'lim tafovutini yanada kuchaytirishi mumkin (Nazarov, 2022).

Yuqoridagilardan kelib chiqib, gibridd ta'lim modeli (blended learning) eng samarali yondashuv sifatida e'tirof etiladi. Unda raqamli platformalar individual mashq va mustahkamlash vositasi sifatida, an'anaviy darslar esa jonli muloqot va kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish uchun xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, raqamli platformalar lug'at boyligini oshirish, tinglab tushunish va o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega. Biroq gapirish va real muloqot ko'nikmalarini shakllantirishda an'anaviy metodlar o'rini to'liq bosa olmaydi. Shu sababli, raqamli va an'anaviy yondashuvlarni uyg'unlashtirgan gibridd model eng maqbul yechim hisoblanadi. Ayniqsa, vaqt imkoniyati cheklangan yoshlar uchun sun'iy intellekt asosidagi dasturlar bilan birgalikda qo'llanilganda yuqori natijalarga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Chapelle C. A. (2021). The concise encyclopedia of applied linguistics. Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781405198431>
2. Godwin-Jones R. (2022). Scales large and small: The scope of mobile language learning. *Language Learning & Technology*, 26 (1), 1–18. <https://doi.org/10.44938/llt.26.1.2022>
3. Mahmudbek A., Toshmatov B. (2023). Raqamli platformalardan foydalanishda o'quvchilarning mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirish. *O'zbekiston Pedagogika Jurnal*, 4 (2), 112–128.
4. Mirzayev S. (2022). Xorijiy tillarni o'qitishda innovatsion texnologiyalar. *Tilshunoslik va ta'lim*, 3 (1), 45–61.
5. Nazarov U. (2022). Oliy ta'limda gibridd o'qitish modeli: Moodle platformasi tajribasi. *O'zbekiston Milliy Universiteti Xabar*, 1 (3), 78–94.
6. Rosell-Aguilar F. (2022). State of the app: A taxonomy and framework for evaluating language learning mobile applications. *CALICO Journal*, 34 (2), 243–258. <https://doi.org/10.11139/cj.34.2.243-258>
7. Xoliqova N. (2023). Ayollar orasida raqamli ta'limga kirishda ijtimoiy-iqtisodiy omillar: O'zbekiston misoli. *Gender va ta'lim tadqiqotlari*, 2 (1), 33–50.